

SUOMI 100 "YHDESSÄ"

100 NUORTA KEHITTÄJÄÄ

Nuorten terveiset
psykososiaalisen tuen
palvelupakettiin

*Työryhmä:
Liisa Björklund
Ulla Nord
Tom Tarvainen*

me.

Suomi 100: 100 nuorta kehittämään vaikuttavia palveluja, jotta yksikään ei syrjäytyisi

Sosiaali- ja terveysministeriö ja Me-säätiö toteuttivat loppuvuodesta 2017 yhteisen kehittämisprosessin. Suomen 100-vuotisjuhlien kunniaksi perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko kutsui yhdessä Me-säätiön ja Ohjaamojen kanssa sata 16–29-vuotiasta nuorta kehittämään nuorten psykososiaalisia palveluita. Idea oli hyvin yksinkertainen: kuullaan ensin nuoria ja vasta sitten päätetään mitä heille suunnatun psykososiaalisen palvelupaketin pitäisi sisältää tulevaisuudessa. Nuorten taustat ja elämäntilanteet vaihtelivat, mutta heillä oli runsaasti omaa kokemusta sosiaali- ja terveys-, opetus- ja sivistys-, nuoriso- ja työllisyyspalveluista sekä kolmannen sektorin toiminnasta.

Nuoret osallistuivat työpajoihin Porissa, Turussa, Tampereella, Helsingissä, Keravalla, Lappeenrannassa, Espoossa, Hyvinkäällä ja Rovaniemellä. Työpajoissa keskusteltiin nuorten arjesta ja tulevaisuudesta sekä heidän palvelukokemuksistaan: millaista tukea tai apua he tarvitsevat tai olisivat tarvinneet päästäkseen elämässään eteenpäin? Minkälainen apu, tuki tai palvelu toimisi parhaiten ja miten ja missä tarjottuna, mitä he toivovat palvelujärjestelmältä, koululta, oppilaitoksilta, eri auttajilta tai vanhemmilta? Työpajojen tavoitteena oli tuottaa nuorten todelliset tarpeet ja toiveet huomioon ottava psykososiaalisen tuen palvelupaketin sisältö, jota hyödynnetään tulevaisuudessa Ohjaamojen ja Me-talojen palvelujen, työtteen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Osana prosessia kaupungeista saatiin myös muuta nuorten haastatteluaineistoa psykososiaalisen palvelupaketin kokoamisen tueksi.

Käsillä oleva raportti kokoaa yhteen reilun sadan nuoren kokemukset ja työpajoissa syntyneet kehittämisideat. Nuorten pääviestit voidaan tiivistää seuraaviin kohtiin:

1. Enemmän tukea ja seurantaa koko perheelle,
2. Mielen hyvinvointi keskiöön,
3. Tukea elämän perushallintaan,
4. Luotettava, pysyvä ja välittävä aikuinen rinnalle,
5. Tukea valintoihin, siirtymiin ja tulevaisuuden pohdintaan,
6. Harrastaminen mahdolliseksi kaikille,
7. Tarvitaan uusia väyliä löytää kavereita ja toisten seuraa,
8. Tuki ja tarjonta esille ja nuorten luokse.

Sadan nuoren kehittäjän työpajat osoittautuivat nuorille monella tavoin tärkeiksi. Ne merkitsivät nuorille mahdollisuutta tulla kuulluksi, mahdollisuuksia vaikuttaa ja avautua kipeistäkin muistoistaan ajatuksella, että heidän kokemusasiantuntijuudestaan voi olla toisille nuorille merkittävää hyötyä tulevaisuudessa. Porin työpajaan osallistunut tyttö kommentoi tilaisuutta tähän tapaan: *”oon oottanu tätä ku kuuta nousevaa, kaikki tämmöne on hemmetin hienoo.”* Monissa kaupungeissa nuoret halusivat tavata toisiaan ja kokoontua uudelleen. Esimerkiksi eräs poika kysyi Tampereen työpajan jälkeen: *”...mietittiin porukalla... että tota... jatkuuhan nää vielä?”* Kyllä jatkuvat, Me-talojen henkilökunta on ottanut kopin nuorten koollekutsumisesta myös tulevaisuudessa.

Nuorten tuottamista kehittämisideoista muotoillaan ja jatkojalostetaan toteuttamiskelpoisia psykososiaalisen tuen palveluaihioita vuoden 2018 aikana. Tarkoituksena on saattaa nuorten tuottamat ideat osaksi palvelujärjestelmää sekä järjestökentän keinovalikoimaa. Osa

nuorten ideoista on sellaisenaan suoraan toimeenpantavia ja osa vaatii uudenlaisten verkostojen ja resurssien kokoamista. Moni nuorten tuottamista ideoista on mahdollista toteuttaa paikallistasolla osana eri organisaatioiden perustoimintaa ja ottaa välittömästi käyttöön. Kysymys ei aina ole uusista palveluista, vaan pikemminkin työotteen ja toimintakulttuurin uudistamisesta.

Toimeksiannon pohjalta psykososiaalisen tuen lisäresurssia tulisi ensimmäiseksi kohdentaa *nuorten elämän perushallinnan tukemiseen*. Raportin liitteessä pohditaan jo miten ja minkä tahojen toimesta uudenlaisia ratkaisuja voitaisiin käynnistää ja toteuttaa. Me-säätiö sitoutuu osaltaan käynnistämään raportin mukaiset toimenpiteet osana Me-talo-, Me-koulu- sekä Me-työ -konsepteja. Säätiö sitoutuu myös seuraamaan toimenpiteiden tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta.

Prosessin työryhmä:

Tom Tarvainen, työpajojen toteutus ja fasilitointi, raportin kirjoittaminen, Me-säätiö

Liisa Björklund, työpajojen suunnittelu, raportin kirjoittaminen, Me-säätiö

Ulla Nord, prosessin kokonaisjohtaminen, Me-säätiö

Elina Palola, prosessin suunnittelu ja jatkotoimenpiteiden koordinointi, Sosiaali- ja terveysministeriö

Lisätietoja:

Tom Tarvainen p. 050 5755690 tom.tarvainen@mesaatio.fi

Liisa Björklund p. 040 5718866 liisa.bjorklund@mesaatio.fi

*”Luottakaa huomiseen.
Luottakaa siihen, että
Suomi toivoo teille hyvää.”*

- ministeri Annika Saarikko

me.

”Et olis helpompi oma polku”

Nuorten kokemuksia tuen tarpeista ja palveluista

1. Enemmän tukea ja seurantaa koko perheelle

Nuoret puhuivat lapsuudestaan, perheistään ja perheiden tilanteista avoimesti ja paljon. Näillä nuorilla oli runsaasti kokemuksia siitä, kuinka heidän lapsuusvuosiinsa omaa perhettä ei auttanut mikään eikä kukaan. Läpi Suomen kuultiin viestejä siitä, kuinka perheisiin olisi tarvittu tukea ja apua, jotta pulmat ja ongelmat eivät olisi kasaantuneet ja syventyneet sellaisiksi kuin ne ovat nyt. Jaksamisensa kanssa kamppailevat vanhemmat, parisuhdeongelmien tai taloushuolien keskellä elävät vanhemmat, mielenterveysongelmista kärsivät vanhemmat tai päihteitä käyttävät vanhemmat olivat jääneet monesti yksin. Nuoret auttoivat ymmärtämään neuvolan tärkeyden. Se on heidän mukaansa perheen tukemisen tärkein alkupiste, mutta lapsen varttuessa nuoreksi perheiden säännöllistä seurantaa olisi jatkettava. Nyt heidän kokemuksensa oli, että välittämisen ketju katkeaa. Tämä on tärkeä viesti esimerkiksi Ohjaamoille ja Me-taloille, joilla on hyvät mahdollisuudet rakentaa yhteisiä tukitoimia ja palvelutapahtumia neuvoloiden ja kouluterveydenhuollon kanssa.

Työpajoissa oli hämmästyttävää havaita, kuinka samansuuntaisia ja yhdenmukaisia odotuksia nuorilla oli perheiden varhaisempaan tukemiseen. Tärkeimmät kehittämisskohteet koskivat:

- Perheille enemmän tukea ja pitkäkestoista hyvinvoinnin seurantaa
- Vanhempien tai huoltajan kasvatusvalmennusta, joka vahvistaisi vanhemmuuden taitoja ja turvallista aikuisuutta
- Todellisten pelkojen ja huolien jakamista luottamuksella ilman pelkoa perheiden särkymisestä
- Hengähdyspaikkojen tarjoamista perheille ja vanhemmille

Nuorten ajatuksia perheiden seurannasta koko lapsuus- ja nuoruusvaiheeseen

”Neuvolajuttuun kannattaa panostaa entistä enemmän.”

”Vanhempia pitäis kuulla paljon enemmän ku niillä on pikkulapsia.”

”Enemmän semmosta, et miten perhe voi.”

”Joissaki perheissä niin paljon ongelmii.. tarvitaan palveluita monesta suunnasta.”

”Ja siinäki tapauksessa, että vanhemmat ois selväjärkisiä, et ois matalan kynnyksen paikka.. vois mennä juttelee.. ei heti sosiaalimotusta.”

”Vanhempien oloa pitäis seurata koko ajan, vaikka niin kauan ku lapsi muuttaa pois kotoo.”

”Raskausaikana huomio on odottavassa äidissä, syntymän jälkeen kaikki huomio lapsessa.. toinen linja vanhemmille.”

”Et vähän enemmän syvennyttäis sen äitiin.. ei vaan syvennyttäis siihen vauvaan.”

Nuorten ajatuksia kasvatusvalmennuksesta

”Äitillä ei ollu hajuakaan, miten pitäisi olla mun kanssa.”

me.

"Joo, elämäkoulutuspalvelu huoltajille ja lapsille.. koska kaikki vanhemmat ei osaa."

"Et osais käsitellä niitä lapsia."

"Pakollinen perehdytyskurssi.. jos vanhemmat ihan hukassa oman elämänsä kanssa.. avun pitäis tähdätä pidemmälle kuin vaippojen vaihtoon.. joskus ihmiset ei tii yhtään mitä ne on tekemässä."

"Tarvitaan lastenkasvatuskoulu.. tukea kasvattamiseen ja kurittamiseen."

"Joo, rajat ja rakkautta."

"Hankkikaa koirakuiskaaja lapsille, henkilö joka kouluttaa vanhempia ja kuntouttaa lapsia."

Huolista kertominen

"Mie luulen, et monelle este, et jos kertoo huolta.. nii huostaanotto.. sekään ei oikee vaihtoehto.. ehkä kasvattaa vahvempii ja kovempii ihmisii, mut ne on onnettomii."

"Meidän äiti sai selkäänsä koko ajan.. paikka, jonne uskaltais mennä puhumaan.. meidän äiti ei uskaltanu."

"Huostaanotto tapahtuu liian nopeasti.. et olis muitakin ratkasuja ku huostaanotto.. et perhe kävis säännöllisin väliajoin tapaamisissa."

"Ihmiset pelkää lastensuojelua. Pitäis muuttaa käsitettä lastensuojelu.. mitä siitä tulee mieleen? Huostaanotto."

"Jos huostaanottopolitiikka eriytettäis kokonaan perhetyöstä."

"Lastensuojelu pelottaa.. "sana sellanen, et ihan ku joutusit ikuiseen kadotukseen."

"Koko sanasto pitäis uusia."

Hengähdyspaikat

"Ensimmäiset puoli vuotta -palvelu.. työntekijä näkee.. joku tulee ja vie lapsen pariks tunniks ulos, voi vaikka siivota."

"Sieltähän apua sais.. esimerkiksi perhetyö hieno asia, kun vaan uskaltais ja siihen löytyis väylä."

"Omaa aikaa.. hetkeks sohvalle makuulle ettei tarvii koko ajan huolehtia mitä lapset nyt tekee.. vois hetkeks aikaa levähtää."

"Ois päässy hetkeks aikaa kodin ulkopuolelle. Joku tulee ja vie lapsen pariks tunniks ulos.. hengähdystauko.. voi vaikka siivota."

"Sellanen Escape Room To Family."

"Ryhmäyttäis perheitä tekemään yhdessä, paitsi oman perheen, myös muiden perheiden kanssa."

"Oisko nuorille vanhemmille tarjolla yhteistä aikaa.. yhteistä hengailua ja verkostoa vanhemmuuteen?"

"Kesälomalla.. perheellä ei rahaa lähteä.. nykyisin järjestetään nuorten leirejä.. voisko olla et vanhemmat mukaan.. tule perheen kanssa."

Nuorten mukaan tarvitaan...

- pitkäkestoinen perheiden seurannan malli neuvolasta oppilashuoltoon asti (0-18-vuotiaaksi)
- kasvatustalouden osaksi perheiden palveluja, järjestöjen resurssien hyödyntäminen perheiden tukemisessa
- voimavaroja perheiden parissa toimimiseen sekä liikkuviin, koteihin vietäviin työmuotoihin (perhesosiaalityö / järjestöt)
- perheiden matalan kynnyksen huolipalvelu, jonne voi ajasta ja paikasta riippumatta ottaa yhteyden, kun tarvitsee tukea mihin tahansa perheen kasvatustilanteeseen tai vakavammankin kriisiin hetkellä (Sekasin chat -verkkopalvelun kehittäminen) – myös perheen lapset ja nuoret voivat ottaa yhteyden huolen tai hädän hetkellä (esim. vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmien vuoksi)

2. Mielen hyvinvointi keskiöön

Kohdattujen nuorten suurimmat ongelmat olivat mielenterveysongelmat. Nuoret kertoivat esimerkiksi masennuksestaan, Asperger-oireistaan, tarkkaavaisuushäiriöstään, paniikkihäiriöstään ja kiusatuksi tulemisen kokemuksistaan. Nämä muistot paikantuivat useimmiten kouluun. Nuorten mukaan tuki kouluissa ja oppilaitoksissa tulee aivan liian hitaasti, tuen hakemiseen on liian suuri kynnyks ja kun palveluita on karsittu, aina ei myöskään tiedetä, mistä apua saa.

Nuoret arvostaisivat sitä, että asioista voisi mennä keskustelemaan rennossa ilmapöydässä, jännittämättä. Nyt näin ei ole, vaan apu koetaan liian etäiseksi, viralliseksi ja vastaanottomaiseksi. Siksi pienemmät murheet, pulmat ja syvätkin ongelmat pidentään usein omana tietona. Työpajojen yksi hätkähdyttävimmistä uutisista oli se, kuinka suurta epäluottamusta Ohjaamojen ja Me-talojen kautta tulleet nuoret kokiivat oppilashuoltoa kohtaan. Kun oppilashuollon resurssit eivät luultavasti lähiaikoina myöskään lisäänty, on välttämätöntä löytää uusia ratkaisuja ja vaihtoehtoisia tapoja mielenterveyspalvelujen riittävään tarjoamiseen. Opettajille nuoret esittivät perehdytyspaketteja mielenterveysasioihin. Kaikki nuoret eivät ole koulussa tai oppilaitoksissa, siksi tarvittaisiin myös enemmän matalan kynnyksen paikkoja, jossa voisi kohdata luotettavia aikuisia.

Nuorten terveiset mielenterveyspalvelujen kehittämiseen:

- Varhaisempaa ongelmien tunnistamista ja niiden ennaltaehkäisyä
- Mielenterveyden säännöllistä seuranta
- Liikkuvia mielenterveystyöntekijöitä ja matalan kynnyksen paikkoja
- Mielenterveyden perehdytyspaketteja opettajille
- Kiusaamisen lopettaminen

Varhaisempi ongelmien tunnistaminen ja niiden ennaltaehkäisy

"Liikaa menny korjaavalle puolelle, pitäis olla ennaltaehkäisevää."

"En voi mennä, ehkä mulla ei oo tarpeeks ongelmaa.. okei tai on mulla ongelma, mut se ei oo tarpeeks iso."

"Eikä multa kysytty, minkä takii numerot meni alaspäin."

"Ja vastaus on jos puhutaan vaikka masennuksesta, niin piristyy."

"Missä ne terkkarit on sillo, ku niitä tarvitaan?"

"Kaikkiin vaivoihin vaan mobilaattia."

"Kouluissa pitäis olla psykologipalveluita."

"Semmonen vois olla hyvä.. kiertävä psykologi, joka kiertäis traumatilanteissa."

"Kuraattorit ei paikalla, ajanvarausta.. pakko laittaa nimi, joka kaikkien näkyvillä."

"Se on liian virallinen huone.. sä meet vasta sinne ku sulla on ongelmia."

"Pitäis olla niin luottamuksellinen, että ei mee ees vanhemmille.. vasta kun kaheksantoista.. olin niin vapaa, että uskalsin kertoa.. pelko.. että meen puhuu kuraattorille.. se soittaa äidille tai isälle.. on ihan mieletön."

"Kiire sumentaa sen kaiken" .. jos sä käyt kuraattorilla, sä käyt salaa.. jos meni kuraattorille, ihan ku menis vankilaan."

"Meillä oli kuraattori, mut kuinka laajasti sille pystyy puhuu.." "Koska se on vieras henkilö."

"Ne ei ihmisenä muista toista."

Mielenterveyden säännöllinen seuranta – kaikille

”Terveystarkastus on pikateko, paljon sä painat, tupakoitko, mikä näkö.. tämä kaikki kymmenessä minuutissa.”

”Pitäis olla semmonen säännöllinen ylläpitoseuranta.” (viitataan siihen, että mielenterveyden ja hyvinvoinnin asiat olisivat enemmän esillä)

”Tarvittais enemmän elämänseurantaa.. tuntuu et opet keskittyy vaan kouluun.”

”Just, kysyttäis vaikka miten kotona menee.”

”Palvelu kuuluu kaikille.. voi mennä juttelee ihan mistä vain.. ei tarvi ongelmia.”

”Ja lääkäri sanoo, paremmassa kunossa.. harvennetaan käyntiä.. ei ikinä pääse terveeseen pisteeseen asti.”

”Jätetään liian nopeesti oman onnensa nojaan.”

”Hoitoon ei pääse.. joudut välitilaan, joutuu oottelemaan.”

Liikkuvat mielenterveystyöntekijät ja matalan kynnyksen paikat

”Ei se olis huono, jos tulis ehkäsevä tyyppi.”

”Joku järkevä ja pysyvä mielenterveysammattilainen oppilaitoksiin.”

”Pitäis panostaa siihen, et työntekijät jalkautus.”

”Olis viikottain siellä, juteltais elämästä ja kaikesta siitä, miten menee.”

”Kun pääsee yhtenä välituntina puhumaan, se jo hyvä.”

”Mulla todettiin paniikkihäiriö... sit pääsin Rakuunanmäelle.. miks sitä yhtä ihmistä ei voi heittää koululle?”

”Se oli hyvä juttu, ku koulupsykologi tuli kotiin saakka.. mun mielestä ehkä tota pitäis kehittääkin, nykyisin psykologipalveluille pitää saaha lähete.”

”Sellanen matalan kynnyksen mielenterveysvastaanotto olis tosi hyvä.. kahvitella.. pääsee vähän purkamaan.. siks Metalo on hyvä.”

”Ois ihan järjettömän tärkeätä, et ois jostaki tiloja.. on tietty prosentti.. käyttää huumeita.. rikoksii.. kierre.. käyt ostaa

napin Haminasta.. se sykli ite kannattaa, et rupeet myymään huumeita.”

Mielenterveyden perehdytyspaketit opettajille

”Tietoisuus nepsy-piirteistä surkeeta.. Asperger toimii näin, ADD näin.. nyt sä oot laiska, sä oot tyhmä.”

”Opettajien pitäis saada perehdytyspaketti mielen asioihin, sehän on päivittäin luokassa meidän kanssa.”

”Koulun henkilökunta pitäis olla alistettu perusasioihin.”

”Et miten ne voi käsitellä oppilasta, jolla on masennushäiriö..”

”Sä oot laiska, joka halua päästä pois tunnilta.. vaikka oli paniikkikohtaus.”

”Opettajien ei pitäis tökkiä mun näitä piirteitä.” (viittaus Aspergeriin)

”Mun mielestä opettajille pitäis tehdä jonkinlainen lisäkoulutus psykologiasta.”

”Opettajat kohtelee kuin karjaa.. oon ihminen, en oppilas.. ymmärrätkö?”

Teknologia käyttöön – sähköinen huolilomake

Eräässä työpajassa nuoret ideoivat myös verkkopalvelun käyttöönottoa ja hyödyntämistä huolien ilmaistamiseen.

”Nuorille pitäisi saada aikaan sähköinen vitutuslomake.”

Kun nuorilta kysyttiin, millainen tämä lomake olisi, he tiivistivät ydinasiat seuraaviin kohtiin:

- Luottamuksellinen
- Voi lähettää huolia ja ärsyyntymisiä, sekä itsestä että kavereista tai jostakin jonka tuntee
- Joku käsittelisi nämä huolet ja ottaisi yhteyttä tarvittaessa

Kiusaaminen kuriin

Työpajoihin osallistuneet nuoret olivat usein koulukiusattuja. Esimerkit ongelman yleisyydestä valottavat asiaa: Porissa kahdestatoista nuoresta kymmenen oli joutunut kiusaamisen kohteeksi, Tampereella kahdeksan yhdeksästä, Lappeenrannassa seitsemän kahdeksasta, Turussa seitsemän yhdeksästä. Monet nuoret kertoivat tarinoita siitä, kuinka kiusaaminen oli alkanut alakoulussa, jatkunut yläkoulussa ja tämän jälkeen vielä toisella asteella. Kiusaaminen oli sekä henkistä että fyysistä: nimittelyä, haukkumista, yksin jättämistä, uhkailua, tönimistä ja hakkaamista. Nuoret kuvasivat, kuinka kiusatuksi joutuminen oli vienyt voimat ja jättänyt syvät arvet, jotka olivat läsnä elämässä vieläkin.

"Jatku neljä vuotta, kiusaamista tapahtu ihan opettajien edessä."

"Joo, sit järjestetään yhteinen kokous keran."

"Koulukiusaamiseen ei puututa mitenkään."

"Joku ihminen tuli saliin (viittaus opettajaan).. katto vaan läpi sormien."

"Miten tota voi ylipäänsä kontrolloida.. siinä muut dynamiikat.. miten voi ees vaiuttaa."

"KiVa Koulu on sontaa.. ne seiso siellä välkällä huomioliiveissä.. ei vittu."

"Se näky vaan sillei, ei niillä oli julisteita ja ne liivit."

"Ihan pelkkä kulissi."

"Jos valittais, se vain pahentais asiaa."

"Jotkut erakoituvat."

"Siihen pitäis saada muutos.. kiusatut siirretään toiseen kouluun."

Nuorten mukaan tarvitaan...

- ylläpitoseurantaa / elämänseurantaa, jossa kokonaisvaltaisesta tuetaan henkistä jaksamista
- nopean havaitsemisen malli yksilöllisten avuntarpeiden tunnistamiseksi ja niihin vastaamiseksi (huoli huomataan → verkosto reagoi nopeasti)
- sähköinen huolilomake (esim. osaksi Sekasin chat -verkkopalvelun kehittämistä)
- liikkuva mielenterveystiimi kouluihin, oppilaitoksiin → järjestölähtöinen / julkinen tuomassa osaamisensa lähelle oppilaita (ks. esimerkki yhdenlaisesta mallinnuksesta idean konkretisoimiseksi CYP <https://www.thespark.org.uk/children-young-people/>)
- Kannustusryhmä -konseptin kehittämistä (tarvitaan vaihtoehtoisia tapoja puuttua koulujen konfliktitilanteisiin kiusaamisesta väkivaltaan)
- "psykologin sohva", "Leelian lepotuoli" tms. Ohjaamoon tai Me-talolle
- muita nuorten esityksiä: perehdytyspaketti opettajille

3. Tukea elämän perushallintaan

Monilla jo kotoaan pois muuttaneilla nuorilla oli merkittäviä arjessa pärjäämisen vaikeuksia. Nuoret kertoivat, kuinka kotoa ei oltu saatu riittäviä eväitä ihan tavallisten, arkisten asioiden hoitamiseen ja siten itsenäistymiseen. Nuoret kaipasivat opastusta elämisen ja olemisen perusasioihin. Miten laitan ruokaa? Miten huolehdin kodistani ja asumisestani? Miten olen ja toimin muiden kanssa? Miten asioin erilaisissa paikoissa? Miten hahmotan kuinka lähiympäristössäni toimitaan? Kun tämänkaltaiset arjen taidot ovat kunnossa, vasta sitten motivaatiota ja energiaa riittää vaikkapa opiskeluun tai työhön. Työpajoissa tavattiin esimerkiksi nuoria miehiä, jotka puhuivat siitä, kuinka elämä oli rajoittunut kodin, kaupassakäynnin ja koneen ympärille. Maahanmuuttajataustaisilla ja erityisesti Suomeen yksin muuttaneilla nuorilla oli puolestaan yhteiskunnan toiminnan hahmottamiseen liittyviä ongelmia. Osalla heistä ei ollut minkäänlaista yhteisöä turvanaan.

Nuorten mukaan koulu, jossa kaikki ovat vielä yhdessä, olisi luontevin paikka elämän perushallintaan liittyvien taitojen harjoitteluun ja vahvistamiseen. Koulun ei tarvitse kuitenkaan rakentaa kaikkia näitä sisältöjä itse, vaan yhteistyötä voitaisiin tehdä esimerkiksi järjestöjen, Ohjaamojen, Me-talojen, kunnan eri hallinnonalojen ja virastojen kanssa.

"Mä mietin, pitäiskö kouluissa olla elämänopetus.. arkipäivän oppia."

"Kuin sää maksat vuokrat, miten meet pankkiin, verot.. ihan uusia juttuja, joista kukaan ei tajua mitään."

"Pitäis olla peruselämönhallintatuntii."

"Siellä on sitä kotitaloutta, mut vähemmän laajan kaavan luokkaa.. arkioppi."

"Ensi asunnos.. miten sen sanois.. asumisohjaus- ja neuvonta.. niin sanottu sopimusjakso.. kaikki ei saa kotoa välttämättä."

"Tukea asumiseen, Kelan kanssa toimimiseen."

"Ihan perussiivousjuttuja."

"Kaikki ei osaa maksaa laskuja."

"Vois harjoitella sosiaalista kanssakäymistä, vois auttaa tunnistamaan lapsen ja nuoren omaa vointia, tunnehallintaa."

"Myös ikävien asioiden käsittelyä.. mitä kaikkea elämässä voi joutua kohtaamaan."

"Jotkut opettajat aattelee, et jos olet maahanmuuttaja, olet tyhmä."

"Suomen kielen sanat vaikeita.. rahan, politiikan, asumisen.. pitäis tehdä helpommaks."

"Tarvittais arkiorganisaattori."

"Verkkosivustoapplikaatio.. auttais tavalisen arjen järjestelyssä."

Nuorten mukaan tarvitaan lisää...

- elämän perushallintatunteja
- "arkioppia" ts. kansalaistaitojen opettelua kouluihin (kirjaaminen opetussuunnitelmaan, oppimateriaaliin → kustantajayhteistyö)
- arjen hallinnan taitoja ("Arki haltuun" -tukupaketti)

4. Luotettava, pysyvä ja välittävä aikuinen rinnalle

Työpajojen yksi eniten esillä ollut aihe oli turvallisten aikuisten kaipuu. Nuoret kaipaavat rinnalleen välittäviä aikuisia ja kanssakulkijoita. Ihmisiä, joilla on sydäntä, empatiaa ja aikaa, ja jotka kohtaavat ja hyväksyvät nuoret yksilöinä, juuri sellaisina kuin he ovat. Ihmisiä, jotka kuuntelevat, joille voi jakaa kokemuksia ja jotka pysyvät rinnalla pidemmän aikaa. Kysymys on läheisyydestä ja luottamuksesta, jota mikään muu asia maailmassa ei voi korvata. Kun luottamus on ansaittu, sen päälle voi rakentaa niin paljon kaikkea muuta.

Seuraava esimerkki havainnollistaa asiaa: Nuoret rakensivat työpajoissa muun muassa elämästään janaa, johon he kirjasivat elämäntapahtumiaan. He kirjoittivat muistoistaan, kohtaamistaan aikuisista ja palvelukokemuksistaan. Oman elämänpolun varrelle liimattiin tunnehymiöitä. Janoista on nähtävissä tilanteita, joissa nuoren hyvät muistot aikuisista ovat päiväkodista ja seuraavan kerran vasta yli kymmenen vuoden päässä, kun he ovat tavanneet etsivän nuorisotyöntekijän tai työpajan työntekijän. Perheiden kohtaan merkittiin hyviä muistoja, mutta niin paljon mainintoja riitelystä, erotilanteista, päihteidenkäytöstä tai väkivaltaisuudesta, joita ympäröivät huolta, surua tai pelkoa kuvaavat hymiöt. Kouluun nuoret liittivät joskus mainintoja hyvistä opettajista tai rehtoreista, mutta paljon useammin ikävistä tunteista, kiusatuksi tulemisen kokemuksista ja yksinäisyydestä.

"Olin jo vähän menettänyt toivon."

"Koulu ei osannu opettaa, miten kohdataan asioita."

"Kouluihin ihmisiä, joilla olisi aikaa kysyä mitä kuuluu ja vielä herkällä korvalla."

"Mie oisin toivonu et ois ollu ihmisiä, jotka olis voinu auttaa.. olis tullu juttelemaan."

"Pitäis olla kannustaja."

"Joku tukihenkilö."

"Tarvitaan kannustusta eikä arvostelua."

"Ei tuomitse tilannetta."

"Enemmän aikaa nuorille, luottamuksellinen suhde."

"Jos ois tietty luottohenkilö, jolle kertoo, niin kyl mie kertoisin."

"Mä en tiää onks se psykopalvelu tai.. mut oli nuorisotyöntekijä, joka piti kahvilaa.."

"Tätä pitäis olla joka koululla."

"Pitäis olla semmoinen henkilö, joka säilyy rinnalla, koska yläasteen jälkeen kaikki hajoo."

"Sellainen ihminen tarvitaan, joka katsoo yli kaheksantoista vuotiaiden nuorten ongelmia."

Hyvän aikuisen ominaisuuksia nuorten mielestä...

- Riittää kun näkee, että haluaa auttaa
- Sellainen, joka osaa asettua nuorten maailmaan
- Sellainen, jolle tehty psykologin tutkimus aika ajoin
- Auttaa siinä, kun suunnitelmat eivät ole kasassa.

Nuorten mukaan tarvitaan lisää...

- mentoritoiminnan laajentamista - sekä ammattilaisia että vapaaehtoisia mentoreita arjen tueksi (esimerkiksi Ohjaamojen ja Me-talojen yhteyteen)
- puhelimeen mentorisovellus, jonka välityksellä voi heti tarpeen tullen olla yhteydessä ja saada tukea pienimmistä suurempiin asioihin
- nuorille myös omia keskusteluryhmiä (esimerkiksi Ohjaamot ja Me-talot kokonaisina)
- kouluihin ja harrastuksiin tukihenkilöitä, kummeja, koulumummoja ja -värejä
- perheille lisää lähiyhteisöjen aikuisten tukea – ei vain virallista apua vaan perheiden välisiä tukirinkejä, harrastuskuljetuksia, leirejä, lastenhoitoapua
- lisää ylisukupolvisia kohtaamisia tavallisten ihmisten kanssa, yhteisiä tekemisiä ja harrastuksia, joissa eri ihmisten osaaminen tulee näkyväksi, tuotetaan yhdessä projekteja asuinalueen yhteiseksi hyväksi

5. Tukea valintoihin, siirtymiin ja tulevaisuuden suunnitteluun

Keskusteluissa nousi vahvasti esiin myös yksi ikuisuusaihe: valintojen vaikeus, nivelvaiheet ja siirtymät. Nuoria on yritetty tukea lukuisin tavoin ja kehittämishankkein näissä siirtymissä, mutta ongelma nousee esiin yhä uudelleen ja uudelleen. Niin näidenkin nuorten kohdalla.

Liian monella nuorella on suunta hukassa. Nuoret kaipasivat ohjaavia, välittäviä ja kannustavia aikuisia koulutuspolkuihin liittyvissä kysymyksissä, valinnoissa ja tulevaisuuden suunnittelussa. Viestit eri puolelta Suomea kuuluivat, että tällaista ohjausta, opastusta ja kannustusta on nuorten kielellä ilmaistuna ”törkeän vähän”, sitä tarjotaan aivan liian myöhään ja vähäiseksi jäänyt opastus on liikaa oppilaanohjaajien varassa. Huolestuttavin tilanne on tietysti erityistä tukea tarvitsevien nuorten osalta ja niiden nuorten osalta, jotka eivät saa tukea perheeltään tai lähipiiriltään. Riskiryhmässä ovat myös maahanmuuttajataustaiset nuoret.

Nuorten valintojen tukemista ja omien reittien löytämisen ohjausta vaivaavat massajattelu ja kiire. Psykososiaalisten palvelujen kehittämisen näkökulmasta tarvittaisiin yksilöllisempää otetta, nuoren omien tarpeiden huomioimista ja erilaisten vaihtoehtojen näkyväksi tekemistä. Jälleen kerran ja tässäkin asiassa nuoret toivoivat, että valinnoista ja tulevaisuudesta voitaisiin keskustella rennossa ilmapiirissä eikä niin kauhean virallisesti. Tässä tullaan Ohjaamojen ja Me-talojen toiminnan ydinalueille. Kuinka ohjausta ja kannustusta voidaan laajentaa nuorten toivomaan suuntaan? Kuinka Ohjaamot ja Me-talot voivat erilaisten yhteistyötahojen, kuten järjestöjen, kanssa tarjota nuorille toivon näköaloja ja tulevaisuuden perspektiivejä?

Terveisiä nuorilta:

- Auttakaa ja kannustakaa meitä valinnoissa ja tulevaisuuden rakentamisessa paljon enemmän ja riittävän ajoissa
- Älkää pakottako meitä yhteen muottiin, vaan kohdelkaa meitä yksilöinä, joilla on omat, yksilölliset tarpeet
- Ohjauksen ja kannustamisen tulisi olla rennompaa ja vapaamuotoisempaa, silloin se olisi myös kiinnostavampaa
- Jokainen on jossain hyvä: auttakaa meitä rakentamaan tulevaisuuttamme näiden näkyvien ja piilevien vahvuuksiemme varaan

”Enemmän henkilökohtaista ohjausta.”

”Pitäs olla enemmän niitä, jotka kysyy mitä suunnitelmissa.”

”Ihmisiä yritetään saada liukuhihnalla eteenpäin.”

”Pitäs aloittaa jo seiskaluokalla.”

”No ensimmäisenä ajatuksena kun haet ammattikouluun.. ne on viistoistavuotiaita.. sun pitäis periaatteessa viistoistavuotiaana tietää mitä teet elääkses.”

”Niin moni tahii sen kanssa.”

”Nyt sulla on pari viikkoo aikaa päättää.”

”Entistä nuorempana pitää tehdä.. ei tarpeeks puhuta nivelvaiheista.. lukio antaa sit kolme vuotta lisää miettimisaikaa.”

”Ainaki, että opot on ajan tasalla.. teetti kyselyn netissä.. mullekin tuli turkistarhanhoitaja.. menin lukioon, että sain lisää aikaa.”

”TE-toimisto sano, että nyt halutaan sähkömiehiä ja putkiasentajia, ku niistä kauhee pula.. se ihan kauhee lähtökohta.”

”Ei tiedetä mitää muulta alalta.. sit pääsykoe menee ihan pups.”

Nuorten mukaan tarvitaan lisää...

- mentoreita (käsitelty jo kohdassa 4)
- tulevaisuusklinikoita, joissa jaksaa innostua huomisesta ja suunnitella elämänsä eteenpäin
 - esimerkiksi elämän navigaatioleirejä, jossa voisi aidosti pohtia, kuka olen ja mitä elämältäni haluan.
- tulevaisuuden suunnittelua enemmän aikuisten tuella
- näköalattomuuden sijaan perspektiiviä – uskallusta unelmoida, haaveilla ja uskoa omiin mahdollisuuksiinsa – kannustamista, arvostelun ja ongelmakeskeisyyden sijaan
- nuorten vahvuuksien ja kyvykkyyksien tunnistamista, myös ei-akateemisten elämäntaitojen arvostamista

6. Harrastaminen mahdolliseksi kaikille

Suurella osalla kohdatuista nuorista ei ollut mielekästä tekemistä vapaa-ajallaan. Kun heiltä kysyttiin harrastuksista, usein vastattiin: "oon vaan", "oon kotona" ja monien poikien kohdalla "pelaan." Vapaa-ajalla nämä nuoret olivat usein yksin. Tytöt olivat löytäneet poikia enemmän erilaisia ryhmiä ja matalan kynnyksen toimintoja, mutta silmiinpistävää oli sekä tytöillä että pojilla liikunnan harrastamisen vähyyys.

Nuorilla oli myös suuri kynnys lähteä oman lähiympäristönsä ulkopuolelle ja näin arki oli jämähtänyt perusrutiineihin. Ei varmasti ole uutinen, että nämä nuoret tahtoisivat tekemistä, harrastuksia ja uusia sisältöjä elämään. Nyt vapaa-ajan suhteen koettiin suurta neuvottomuutta. Jos nuori ei ole koulussa, töissä, hänellä ei ole harrastuksia tai kavereita, elämä on kuin pause-tilassa. Eräs nuori kuvasi asiaa näin: "Miten nopeesti ihmisestä tulee laiska, kun sulla ei oo mitään." Työpajoissa kohdattiin myös paljon nuoria, jotka kokivat olevansa erilaisia kuin muut. Nämä omasta mielestään "oudot linnut" eivät löydä oikein mitään paikkaa tai yhteisöä, johon voisivat kuulua. Tarvittaisiin uudentyyppisiä tiloja, joihin voi tulla, joissa voi aluksi "ihan vaan hengaila" ja joiden toimintaa voisi itsekkin olla ideoimassa.

Aineiston perusteella keskeiset haasteet harrastusten saamisessa ovat:

- Aloittekyvyn puute sekä arkuus ja pelot sosiaalisia tilanteita kohtaan
- Vapaa-ajan mahdollisuuksista ei tiedetä
- Nuorille ei ole tiloja tai niistäkään ei tiedetä
- Erilaisten liikuntaharrastusten pariin ei mennä, koska taso niissä on alusta saakka liian kova
- Nuorilla ei ole varaa harrastaa
- Pienemmistä kunnista harrastuksiin kulkeminen on vaikeaa tai mahdotonta

"Sillo ku tarviis sisältöä elämään, ei tiidä mistä sitä hakis."

"Paljon joilla ei harrastuksia.. ei tiedä mistä aloittaisi."

"Mä oon jo vuosia hakenu, et mitä mä voisin tehdä.. esim. tän tyyppistä ei oo ollu (Me-talo)

"Saat olla niin Alien kuin haluat olla."

"Että riität sellaisena kuin oot."

"Jos käytännössä tiivistää.. epäkohta tiedottaminen"

"Jos googletan liikunta ja Tampere, tulee rekallinen uimahallien yhteystietoja."

"Mainostamista eri paikoista."

"Tiloja joissa ei niin ohjattua tekemistä."

"Ettei aina olis niin valmista."

"Ihan järjettömän tärkeetä, et ois jotaki tiloja.. on tietty prosentti.. käyttää huumeita, rikoksii.. kierre.. käyt ostaa napin Haminasta.. se sykli itse kannattaa et rupeet myymään huumeita."

"Liikuntasalit vois pitää auki.. ei tällasella säällä kiinnostosta mennä ulos heittämään palloa."

"Ei oo turvallisia tiloja olla.. ollaan kuin rottia tai torakoita" (kokemuksia kauppakeskuksesta)

"Pyörin jossain Kampissa.. noloo."

"Mä oon hidas.. olis aikaa.. silti alkeistakin on jo niin kova, varsinkin just urheilussa, pitäis alkaa ihan alkeista."

"No jos vaikka cheerleading.. herranjestas ne on huipulla."

”Jos joku haluaa vaikka kaksikymmenen pelata jääkiekkoo, vanhemmalla iällä alottaa.. ois jotakin amatöörikerhoja.”

”Harrastuksia pitäis saada kouluun.. pitäis jakaa tasaisesti.. vois olla vaikka tunti lounastauon jälkeen.. ja sit taas matikkaa.”

”Ei haittaa vaikka koulupäivä pitenee.. vähä samalla tavalla ku jenkeissäkin on, siellä on shakkikerhoa ja muuta.. sit rahat pitäis ottaa seuroilta pois ja sysätä se sinne, seurat sinne kouluille tulemaan.”

”Vois olla myös seurojen tutustumispäiviä.”

”Joku harrastuskartoitus.. mitä minä harrastaisin -valintatesti.. kysellään vahvuuksiin perustuvia viittauksia, seikkoja”

”Kaikilla ei oo varaa harrastaa.”

”Nykyisin myös vähävaraisia perheitä.. mahdollisuuksia jonkinlaiseen harrastukseen.”

”Olis tilat ja paremmat bussiyhteydet.. esimerkiks lemiläisiä ei näy.”

”On niin hiton vaikee saaha bussikorttia.”

Nuorten mukaan tarvitaan lisää...

- tiloja harrastaa ja toimia (Ohjaamot, Me-talot, koulut) ja saada koulujen tilat harrastuskäyttöön kaikille (ei vain koulujen oppilaille)
- harrastusvälineitä (mahdollisuuksia kierrättämiseen, lainaamiseen ja/tai yhteiskäyttöön (Me-talot + kumppanit organisoimassa))
- ”amatööri-harrasteryhmiä” ilman paineita edistymisestä ja kehitymisestä kilpatasolle
- mahdollisuuksia tutustua monipuolisesti eri lajeihin (esimerkiksi harrastuskuussa mainittu harrastusviikko laajenisi koskemaan myös koulunsa päättäneitä/keskeyttäneitä nuoria)
- harrastuksia, jotka organisoidaan koulupäivän aikana ja suoraan sen jälkeen
- innostavia ohjaajia ja valmentajia pitämään erilaisia ryhmiä
- ilmaisia harrastuksia vähävaraisille perheille
- ilmaisia kuljetuksia koulun, harrastuksen ja kodin välillä

7. Mahdollisuus kavereihin ja toisten seuraan

Kaupungeissamme on kasvamassa yksinäisten nuorten joukko. Työpajoissa monet nuoret kertoivat kokemuksiaan siitä, kuinka heillä ei ole ollut kavereita koulussa, vapaa-ajalla ja kuinka yhä aikuisenakin yksinäisyys vaivaa, satuttaa ja vie elämäniloa. Nuoret eivät ole valinneet yksinäisyyttä itse, vaan siihen on ajaututtu pikku hiljaa ja eri syistä. Esimerkiksi kiusatuksi joutuminen on altistanut yksinäisyyden kierteille. Kotiin jämähtäneet pojat pelaavat paljon, mutta pelaaminen ruokkii yksinäisyyttä. Maahanmuuttajataustaiset nuoret eivät löydä tapoja, joilla voisi solmia ystävyysuhteita kantasuomalaisien nuorten kanssa. Muutot ja ympäristönvaihdokset ovat joskus olleet vaikeita, kun uudesta asuinpaikkakunnasta ei ole löytynyt yhtään ainoaa kaveria.

”Että mä en oo täys paska, että mä en oo merkityksetön.”

”Ainakaa mulla ei oo paljon kavereita.. olis ollu joku.. olis välillä jotain.”

”Mä en oo ikinä ollu kunnolla osa mitää porukkaa.. en yhdistynyt kenenkään

kanssa.. tai lähemmin. Saattaa olla aspergerii tai.. ne on omilla tavoilla vaikeita.”

”Et sä enää mee leikkikentän reunalle, et oot sä mun kaveri.”

Järjestetyt työpajat olivat merkillinen kokemus yksinäisyyden näkökulmasta. Pajoihin kokoontui nuoria, jotka eivät usein ennestään tunteneet toisiaan ja silti he esittäytymisestä lähtien kertoivat avoimesti omista taustoistaan ja elämänpoluistaan. Huoneet ja salit, joissa tilaisuuksia pidettiin, täytti tuntikausia kestänyt puheensorina ja nuoret läpikävivät näissä tilaisuuksissa monenlaisia tunteita. Juteltiin elämästä ja unelmista. Nuoret ideoivat keskenään, mitä he voisivat Me-talojen tiloissa jatkossakin tehdä. Tilaisuuksien jälkeen yhteensä viidessä kaupungissa nuoret tahtoivat jatkaa kokoontumisia porukalla myös tulevaisuudessa.

Kaikki nämä keskustelut loivat uskoa siihen, että yksinäisyyden murtaminen voi olla joskus hyvin pienestä kiinni. Aivan kuten harrastusten ja mielekkään tekemisen kohdalla, myös kavereiden löytämiseen tarvitaan kohtaamispaikkoja ja tiloja. Monet omasta mielestään sosiaalisesti arat nuoret sanoivat, että olisi hyvä, jos näissä tiloissa olisi ainakin alussa läsnä joku aikuinen, joka kannustaisi mukaan. Nuoret ideoivat erilaisia ryhmiä, joissa samanhenkiset voisivat kokoontua ja tavata toisiaan säännöllisesti. Maahanmuuttajataustaiset nuoret toivoivat luontevia kohtauksia muiden ikätovereidensa kanssa: tutustutaan toisiimme vaikka erilaisten ruokakulttuurien, yhteisen ruoanlaiton ja aterioinnin kautta. Tehdään asioita yhdessä ja rennosti. Nuoret myös hämmästelivät sitä, miksi tarjolla on niin vähän erilaisia kännykkä- ja sosiaalisen median sovelluksia kavereiden löytämiseen. Ohjaamojen ja Me-talojen näkökulmasta jälleen kerran nämä viestit ovat tärkeitä: kuinka niistä muodostuu tulevaisuudessa myös kaveruuden ja ystävyysuhteiden laukaisualustoja?

”Pitäis kehittää sosiaalisia yhteisöjä.”

”Ja ilmapiiri rentona.”

”Siinä vois aikuinen sitte välikätenä toimia.. hei tykkäätsä kahvista.. löytäis kahden eri ihmisen mielenkiinnon, sitä kautta sais viriteltyä.”

me.

"Ainaki sillei, et jos tyyppi on yksistään, sais tilaisuuden mistä se tykkää.. tulis ihmisiä, jotka tykkää samasta asiasta."

"Enemmän tukea tapahtumille, joissa nuoret vois kohdata."

"Mut uskaltaako lähteä, vai onko sulkeutuminen jo menny niin pitkälle?"

"Pitäis olla asia, joka yhdistää."

"Ryhmäyttämisharjoitukset.. olis tilaa ja hetki."

"Kaverimessut" .. vähän niin kuin äidit, niillä ei oo kynnystä tavata tuntemattomia ihmisiä."

"Onks teillä mietitty sellasta, et vois internetissä keskustella, sinne vois tulla, siellä ryhmiä, se voi olla helpompi tutustua.. ja sit myöhemmin paikan päälle."

"Avoin alusta.. joku porukka voi keskenään sopia.. he Me-talo on auki, mennään sit sinne."

"Ehkä selkeempii kulttuuripäivii, missä opitaan asioita."

"Kulttuuriviikko.. mut ei niin että kulttuuriasuja näytellään."

"Pitäis olla.. ku opetetaan uskonto, ni opetettais kansallisuuksia.. mitä siihen kuuluu, miten ne on kehittyne.. nyt on keskittyny uskuntoon."

"Se millä pääsis pois kulttuuripuheesta pois.. se on ruoka.. ei teennäistä."

"Miten ois sellanen, et luokka.. sit ois viis kenen ruoat valitaan.. sit vaihdetaan."

Nuorten mukaan tarvitaan lisää...

- erilaisia helposti lähestyttäviä ryhmiä ja virtuaalisia vertaisryhmiä – "kaveritinder", jossa nuoret löytäisivät keskusteluseuraa turvallisessa vuorovaikutuksessa ja ympäristössä (huom. nuorten chat-alustoille some-turvallisuussäännöt)
- silmät auki olevia, välittäviä aikuisia, että yksinäiset lapset ja nuoret tunnistettaisiin jo päiväkodissa ja koulussa ja opettajat voisivat auttaa johonkin porukkaan mukaan ja kannustaa harrastuksiin (sosiaalisten taitojen ohjaaminen lasten eri kasvu- ja kouluympäristöissä)
- mahdollisuuksia tutustua maahanmuuttajataustaisten luokkatovereiden arkeen (esimerkiksi kulttuuriviikot kouluihin)

8. Palvelut ja tarjonta esille ja nuorten luokse

Seuraava havainto toistui nuorten keskusteluissa usein: he toivoivat saavansa enemmän tietoa palveluista sekä erilaisista mahdollisuuksistaan apuun, tukeen ja vapaa-ajan mielekkääseen tekemiseen. Nuorilla on huomattavia vaikeuksia löytää tarvitsemiaan palveluja ja kokea tulevansa niissä kohdatuiksi ja kuulluiksi.

Vaikka palveluja, tukea ja erilaista tekemistä on paljon tarjolla nuoret eivät koe löytävänsä niitä helposti. Monen päällimmäisenä kokemuksena on, etteivät he tiedä riittävästi omista mahdollisuuksistaan hyödyntää palvelujärjestelmää. Ammattilaiset eivät nuorten kokemusten mukaan aina kuule tai ymmärrä nuorten tarpeita ja toiveita.

Usein palvelujen haasteeksi koetaan, ettei nuori koe itse, että hänen tilanteensa muuttuisi paremmaksi ja hän tulisi autetuksi. Nuori ei näe omia mahdollisuuksiaan hyötyä tarjotusta avusta. Tämä johtuu joko siitä, että nuoren elämäntilanteessa on niin monta erilaista tekijää, jotka pitäisi ottaa yhtä aikaa huomioon, jotta nuorta voitaisiin missään asiassa auttaa. Taikka siitä, että nuori itse ei ole valmis ottamaan apua tai tukea vastaan.

Tieto palveluista ei kuitenkaan yksin riitä, vaan nuoren pitäisi myös motivoitua ottamaan tarjottu palvelu, apu tai tuki vastaan. Motivaation syntyminen edellyttää nuorten mukaan luottamuksen rakentumista auttavaan tahoon, jotta nuori uskaltaa tuoda todelliset ongelmansa ja avuntarpeensa esille. Tämä vaatii usein pitkäjänteistä ja intensiivistä työtä tuen tarjoamisen alkuvaiheessa, jotta luottamus-suhde voi rakentua. Kun nuori uskaltaa luottaa ja kiinnittyä johonkin auttavaan tahoon, mahdollistuu myös palveluista hyötyminen. Luottamuksen tila ja turvallisuuden tunne ovat avaimia sille, että nuori pääsee ongelmallisessa tilanteessa eteenpäin ja palvelut toimivat niille tarkoitetulla tavalla.

Tiedottamisen ongelmat koskevat kauttaaltaan nuorille suunnattuja palveluja. Nuoret kokevat etteivät he tiedä, mistä avun saa. Tämä koskee myös Ohjaamoita ja Metaloja. Nuoret toivovat palvelua verkkoon mutta vaikka erilaisia sivustoja on, ne tavoittavat nuoria aika huonosti. Verkkopalvelut kilpailevat muiden virtuaaliympäristöjen kanssa ja tarve saada palvelusivustot nuoria houkutteleviksi on suuri.

”Palvelut verkkoon, kaikki mahdolliset aktiviteetit ja palvelut sieltä. Kootusti kaikki info, mikä auttaa ja mitä vois tehdä.”

”Ei tietoo sossusta, ei tietoo mistään.”
”Kaikkii ohjeita.. mitä saat Kelasta, sossusta.. nyt sä joudut ettii kaiken itse.”
”Pitäis olla sovellus, jossa kaikki linkattuna.. eri vaihtoehdot helposti haettavissa.”

”Kynnys mennä auttajien luo.”
”Sellainen ihminen tarvitaan, joka kattois yli 18-vuotiaiden nuorten ongelmia.”

”Kela, työkkäri... kaikki hakemukset digitaaliseksi.”
”Auttakaa meitä kelan kanssa.”

me.

Nuorten mukaan tarvitaan lisää...

- nuorten luokse menevää; nuorten tarpeet ja toiveet aidosti kuulevaa työotetta
- yhtä vastuutyöntekijää/aikuista, joka tukee, seuraa, auttaa nuorta niin kauan kuin voidaan varmistua, että nuori pääsee elämässään eteenpäin – eli riittävän kokonaisvaltaista ja pitkäkestoista tukea
- palveluja ja tukea, joissa ei tule leimatuksi eikä vaadita diagnoosia
- nuorta kuuntelevia ja erilaisia elämäntilanteita ymmärtäviä työntekijöitä: opettajia, opinto-ohjaajia, sosiaalityöntekijöitä, perehdyttäjiä - aikuisia, jotka kannustavat ja jaksavat innostaa unelmoimaan tulevaisuuden ammatista
- helppokäyttöisiä palveluja, sujuvampaa ja helpompaa asiointia sähköisissä järjestelmissä

9. Työmahdollisuuksia lisää

Hieman yllättävää oli havaita, että hyvin moni nuorista koki työelämän olevan todella etäällä omista tulevaisuuden suunnitelmistaan. Osalla oli erilaisia työkokemuksia, mutta suurella osalla työelämä oli monin tavoin ”etäinen”, ”utuinen”. Nuoret eivät oikeastaan unelmoineet työstä ja työelämään pääsystä vaan enemmänkin työmarkkinat koettiin liian hankalina saada oikeaa ja järkevää työtä - ja monet työtehtävät usean nuoren kokemusten pohjalta turhauttavina. Nuorilla ei ollut selkeää suuntaa tulevaisuudelleen ja toimeentulonsa hankkimiselle vaan elämä näyttäytyi monin osin näköalattomalta.

Nuorilla oli monenlaisia pelkoja omasta osaamisestaan ja jaksamisestaan ja toisaalta siitä, että löytyykö ollenkaan kiinnostavaa tehtävää, jota on sekä henkisesti ja fyysisesti että myös taloudellisesti kannattavaa tehdä. Kannustinloukut olivat nuorille tuttuja. Silti nuorilla oli vahva halu saada kokemusta erilaisista töistä mutta usko omaan kykyihin ja jaksamiseen horjui. Nuoret kokivat kelpaamattomuutta ja merkityksettömyyttä, jos olivat tulleet monta kertaa torjutuiksi töitä hakiessaan. Nuoret kokivat myös voimattomuutta työn haun kanssa, jos muuten elämässä oli vaikeata.

”Pitäis päästä kokeilee eri aloja.. käytännön aloja.”

”Lähetetään tutkimusmatkoille aloihin.”

”Sain itse sellasen ohjeen, et tee sitä missä oot hyvä..”

”Oisin toivonu, että olisin saanu nuorempana tällasen ohjeen..”

”En tajunnu työelämää.. erilaisia byrokraatioita.. lomista.. oikeuksista.. kilometrikorvauksista.. ohjeet tällaseen.. koulutukset liian formaaleja..”

”Luontevampaa opastusta..”

”Mie yritän hankkia vaikka miljoonasta paikasta töitä.. en ikinä saa.”

”Siulla ei oo mitää koulutusta.. ei pääse kokeilemaan.”

”Ei mitenkään pääse.. ees matalan kynnyksen työtä”

”Työnantajia pitäis rohkasta, et ottais vaikka viikoks kokeilee.”

”Alaikäsetki osaa siivota tai haravaoia.. oisin mennä siistimään hautausmaata.. olin seitsemäntoista.. ois pitäny olla täysikäinen.”

”Jos mie rupeen tekee töitä, ne vaikuttaa Kelan tukiin.. eli haluanks mie töitä vai pysynks mie hengissä.”

”Pitää olla aika kovapalkkanen työ, että neljä, viissataa jää käteen.”

”Mie yritän hankkia vaikka miljoonasta paikasta töitä, en ikinä saa.”

”Aina vaaditaan viis vuotta tai jotain työtyökokemusta.”

”Mulla on sellanen fiilis, et en mä saa tota työtä kumminkaan.”

”Mut nuoria ei arvosteta.”

”Jonkun pitäis opettaa sinne.. miten luodaan hyvä työyhteisö.”

”Tein viis vuotta paskaduunia.. se rikko paikat.. tein just siks, et oli mahtava työporukka.”

”En tajunnu työelämää.. erilaisia byrokraatioita.. lomista.. oikeuksista.”

”Armeija.. kun siellä koko ikäluokka.. voi saada rekkakortin.. sinne voi ohjata nuoria, joilla jääny pelkkään peruskouluun.. kannattais ohjata ajaa rekkakortti.. riittää vuoden armeija, siinä sulla jo ammatti.”

"Miksi ei joitain nuoria vois kannustaa yrittäjäksi?.. Mulla oli yhden vuoden yritys yhden kaverin kanssa.. talkkarihommia.. ilmaiseksi sai apua TE-toimistosta. Mut se arvo mikä sillä on, vaikka se oli vaan lattioiden pesua.. siinä oli se suurempi hyöty."

Nuoret keskustelivat siitä, millaisia työmahdollisuuksia Me-talot voisivat tulevaisuudessa kenties tarjota: ryhmätoimintojen vetämisen tuki, osallistuminen vapaaehtoistyöhön, lastenhoito jne.

Pienetkin työkokemukset tärkeitä, omin voimin sinne ei päästä.. työelämä odottaa valmiuksia, mutta miten niitä voi opiskelijalla tai vastavalmistuneella olla? Kynnystä erilaisiin kokeiluihin madallettava.

"Olis kiva löytää joku joka ois kiva" .. ettei ois koko ajan.. taas vittu tätä."

"Jämähtää.. kun reittejä ei ole."

"Haluat jotain muuta elämältä.. sais keilla eri juttuja."

Huoli koulutuksen hukkaan menosta:
"Mut onko siellä sit oikeesti töitä?"

"Vaaditaan aikasempaa kokemusta.. miten sitä pääsee ensimmäiseen työpaikkaan.. voisko olla jotain.. harjottelumallia tai jotain?"

"Opon pitäis olla neuvomassa jo ekana vuonna." (viitataan 7. luokkaan)

Ohjaamon työntekijät ja nuoret keskustelivat siitä, kuinka oppilaitoksesta ei välttämättä saa riittäviä taitoja ja nuoret eivät siksikään uskalla hakea alaa vastaavia töitä: "Työmarkkinavalmiudet ei oo riittävät. .. jos sä et oo koskaan hitsannu mitään."

"Lisää rahaa ammatilliseen koulutukseen."

"Myös taidot pitää oppia koulussa."

Nuorten mukaan tarvitaan lisää....

- koulussa parempaa opintojen ohjausta ja tukea suunnitella tulevaisuutta
- pääsisi kokeilemaan erilaisia tehtäviä jo varhain, jotta osaisi löytää haluamansa ammatin, esimerkiksi yhden päivän ajan seuraamassa työntekijöitä -> TET-kulttuurin laajentaminen.
- työmahdollisuuksia kolmannelta sektorilta
- työnantajia, jotka perehdyttävät nuoria kunnolla siihen työhön, mihin heidät palkataan ja mitä nuorelta odotetaan
- riittävästi tukea alkuvaiheeseen, jotta nuori pääsee osaksi työyhteisöä
- työnetsijätoiminnan vahvistamista
- erilaisia mikrotöitä, joihin voisi helposti tarttua kun on aikaa ja intoa
- helppoja kanavia olla yhteydessä työnantajiin ja saada tietoa erilaisista työmahdollisuuksista (mobiilisovellukset).

LIITE 1 Aihiot psykososiaalisen tuen palvelupaketin sisällöiksi

1. Nuorten elämän perushallinta kuntoon – ”Arki haltuun” -tukipaketti
 - a. sosiaali- ja terveysministeriön kokeilu osana Nuorisotakuuta yhteisötakuun suuntaan -kärkihanketta (valtionavustushaku keväällä 2018).
2. Liikkuva mielenterveystiimi (Kohta 2. Mielen hyvinvointi keskiöön)
 - a. järjestetään ideakilpailu liikkuvan mielenterveystyön toimintamallin konseptoimiseksi ja organisoimiseksi
 - b. valitaan 1-3 toimintamallia kokeiltavaksi 2018 aikana
 - c. alustavia kriteerejä:
 - i. kuinka paljon toimintamalli tavoittaa nuoria? (nuorten profiilit)
 - ii. mitä uutta tuo ennaltaehkäisevään työhön?
 - iii. miten tunnistaa nuorten tilanteet ja tarpeet ja pystyy vastaamaan niihin tehokkaasti?
 - iv. miten tiimi seuraa oman työnsä tuloksia ja vaikuttavuutta?
 - d. yhteistyössä eri toimijoiden kanssa
 - e. resursointi: avoin (ideakilpailun tarjousten pohjalta)
3. Kasvatusvalmennus (Kohta 1. Enemmän tukea ja seurantaa koko perheelle)
 - a. luodaan neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistoimintamalli:
 - i. neuvola toimisi osana varhaiskasvatusta ja vuorovaikutusta ammattilaisten kesken tiivistetään
 - ii. perheille pystytään suuntaamaan tarpeenmukaista tukea varhemmin
 - b. luodaan koulun ja kodin välisen yhteistyön malli (kouluista kasvatusyhteisöjä)
 - i. kouluihin tuodaan monialaista osaamista kunnan palveluista – perhetyö jalkautuu kouluihin ja koteihin
 - ii. koulun ammattilaisten kasvatustietoisuuden lisääminen
 - c. pilotoidaan ”kasvatuscoach”- digitaalinen palvelu, joka pystyy antamaan neuvoja, tukea chatin/netin/puhelujen välityksellä nopeasti
 - d. kootaan työryhmä 03/2018 ideoimaan kokonaisuutta edelleen (Me-säätiö vastaa koollekutsumisesta)
4. Mentorituki (Kohta 4. Luotettava, pysyvä ja välittävä aikuinen rinnalle, Kohta 5. Tukea valintoihin, siirtymiin ja tulevaisuuden suunnitteluun)
 - a. parhaiden mentoriohjelmien tunnistaminen ja levittäminen
 - i. vapaaehtoisten aikuisten rekrytointi ja kouluttaminen toimimaan nuorten tukihenkilöinä
 - ii. tässä vastuu Me-talot ja mentoriohjelmiä toteuttavat järjestöt

100 nuorta kehittäjä aineiston taustalla työpajat, joista nuorten kokemukset koottiin

Työpajojen runko ja työkalut

Mukaan kutsuttuna: 10-15 nuorta/fasilitaattori + 2, Me-talon työntekijä, Ohjaamon työntekijä = 20 hlö/työpaja

Alkuun 30 min. työntekijöiden briiffaus. Kerrotaan, mistä on kysymys, missä roolissa ovat.

Ennakkotehtävänä: Mitä Syrjässä-työkalu www.mesaatio.fi/data kertoo teille? Miten nuoret voivat alueellanne? Mitä tiedon varassa pitäisi tehdä?

Työpajat: Klo 10-13 tai 14-17

Työpajan juoksutus.

Työkaluina:

- Kohtaamisia elämän varrella palveluissa -hymiöjana (kokemuksia päiväkodista, koulusta, palveluista, työstä jne.)
- Elämänympyrä ja siihen liittyvät haastattelut
- Fasilitoitu ryhmäkeskustelu

